

НАПРЯМ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Біленко Олена Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та митної справи
Національного університету «Запорізька політехніка»;*

Горбань Світлана Федорівна

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та митної справи
Національного університету «Запорізька політехніка»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-291-6-26>

ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі ринок праці є основним індикатором стану економічного та соціального розвитку, а співвідношення попиту та пропозиції на ньому свідчить про стабільність або нестабільність розвитку країни. Проблеми стану ринку праці, зайнятості та безробіття завжди є актуальними для економіки будь-якої країни. Облік та аналіз чисельності зайнятих та безробітних в Україні мають високу значущість, оскільки добровільний чи вимушений рух робочої сили означає постійний, безперервний перехід безробітних із числа економічно активного населення у сукупність зайнятих та навпаки. Інтенсивність та спрямованість цього процесу впливають на стан ринку праці.

Зайнятість характеризує участь економічно активного населення у трудовій діяльності. Вона створює необхідні передумови ефективного використання трудового потенціалу суспільства, визначає рівень життя та добробуту людей. Зайнятість також відіграє важливу роль у формуванні та розвитку професійних можливостей людини, у становленні та розкритті його особистості. Навпаки, безробіття негативно впливає на рівень життя людини та її сім'ї. Безробіття несе не тільки бідність, а сприяє духовній, моральній, деградації людини. Тому розв'язання проблеми зайнятості населення також стоїть серед найважливіших та першочергових завдань в країні.

Ринок праці це система суспільних відносин, пов'язаних із купівлею та продажем товару «робоча сила», є сферою працевлаштування, формування попиту й пропозиції на робочу силу. Його можна трактувати і як механізм, що забезпечує узгодження ціни та умов праці між роботодавцями й найманими працівниками. Попит на ринку праці визначається кількістю і якістю вільних робочих місць (вакансій), а також зайнятих, які з тих чи інших причин потребують заміни працівників. Пропозиція робочої сили характеризується чисельністю працездатного населення, що пропонує роботодавцю свою здатність до праці та отримує від нього певний обсяг життєвих благ. В сучасному товарному виробництві заробітна плата виступає як ціна, за якою працівник продає свою працю. Стан ринку праці є відображенням тих економічних, політичних і соціальних процесів, які відбуваються в теперішній час в будь-якій країні.

Ситуація на ринку праці в Україні з початком війни різко змінилася, спостерігається суттєве її погіршення. У лютому-березні 2022 року мільйони українських громадян змушені були покинути власні домівки та роботу, тому що у пріоритеті була безпека своїх рідних. Політичні, соціальні та економічні процеси, що склалися обумовили міграцію громадян з небезпечних районів, де немає можливості вести активну трудову діяльність.

Багато підприємств зараз не працюють, бізнес втратив понад 200 заводів, близько 17% підприємств взагалі припинили свою роботу, а 60% підприємств працюють на рівні нижче довоєнного. За даними Міністерства фінансів України, понад 6 млн 200 тисяч українців переїхали до країн ЄС. Найбільша кількість людей, понад 3,3 млн осіб переїхала до Польщі. Ще майже 826 тисяч громадян України виїхали до Румунії. Понад 530 тисяч українців дісталися Угорщини, майже 447,6 тисячі – Молдови. До Словаччини виїхало 379,4 тисячі людей [1].

Багатьом вдалося працевлаштуватися в європейських країнах і, напевно, багато тисяч таких, які назад уже не повернуться. Проте більшість захоче повернутися назад додому і кожному працездатному громадянину знадобиться робота. А її в Україні зараз обмаль.

В Україні через війну залишилися без роботи приблизно до 40% людей. Нині продовжують працювати та отримувати зарплатню в повному обсязі менше ніж 23% жителів країни. Такі невтішні висновки містяться в пресрелізі кадрового порталу grc.ua.

Й хоча, за даними кадрових агентств, ситуація поступово поліпшується, кількість вакансій усе ще далека від довоєнного рівня, а

розміри пропонуваніх заробітків, за невеликими винятками, – набагато нижчі. Зате, як і зазвичай, зберігаються перекося в кількості вільних робочих місць. У Києві та інших великих містах роботу можна знайти, хоча з нижчими заробітками. А ось інших регіонах особливо в районах, наближених до лінії фронту, пропозиції роботодавців мінімальні за кількістю, і за якістю. В західних регіонах, куди теж переселились люди, рятуючись від війни, роботу знайти практично неможливо.

За даними дослідження gsc.ua, лише кожен п'ятий українець (22,7%) працює й отримує звичну зарплату. Така ж кількість (22,5%) людей продовжує працювати, отримуючи зменшену зарплатню. Причому, поміж тих, хто працює, половина (52%) активно шукають нову роботу – через незадоволення розміром зарплати, стабільністю компанії чи умовами праці.

У щоквартальному інфляційному звіті НБУ йдеться, що станом на липень безробіття в Україні зросло до 35%. Це майже вчетверо вищий показник, ніж у мирному 2021 році (9,8%). Тобто, навіть за приблизними підрахунками, джерело заробітків втратили ще принаймні 5–6 мільйонів людей. Причини усім відомі. І навіть з урахуванням того, що частина цих українців пішла на фронт, частина – виїхала за межі держави, ситуація більш ніж тривожна [2].

Ситуацію ускладнює те, що багато виробництв або розташовані на тимчасово окупованих територіях, або в непридатному стані, або змушені переїхати або не можуть працювати на повну силу, бо існують ринкові та логістичні обмеження: зросли ціни, обсяги продажів зменшилися. Через це безробіття найближчим часом подолати буде вкрай складно. Зараз, попри те, що кількість шукачів роботи майже та ж сама, що й до війни, число вакансій у 2,5–3 рази менша.

За прогнозами, ситуація на ринку праці навряд чи суттєво поліпшиться й у наступному році. В НБУ вважають, що у 2023-ому показник безробіття скоротиться до 27% і лише у 2024 році – до 18%. Хоча експерти дають дещо оптимістичніші прогнози: через потреби стрімкої повоєнної відбудови країни число вакансій різко зросте. Але треба розуміти, що далеко не всі люди зможуть працевлаштуватися, перелік професій що матимуть попит буде обмежений.

Загалом ситуація на національному ринку праці залишається складною. З 24 лютого 2022 року Держслужба зайнятості працевлаштувала 93 тисячі безробітних, ще 262 тисячі українців отримують допомогу по безробіттю. Якщо взяти за основу базу Державного центру зайнятості, то кількість вакансій зменшилася втричі, порівняно з

аналогічними датами 2021 року. На сьогодні кількість вакансій в базі Центру зайнятості складає 22 тисячі. Найбільше робочих місць зараз у Дніпропетровській, Харківській та Львівській областях, а також у Києві.

Можна зробити припущення, щодо професій які будуть популярними в найближчому майбутньому в Україні. Збільшиться попит на військові професії. Можливо інженери, спеціалісти ІТ, економісти, дизайнери, маркетологи, які втратили роботу, зможуть знайти себе в новітній армії. Стане потрібно більше військових психологів. Крім того, коронавірус, а тепер і війна виявила потребу в медичних працівниках. Це зробить попит на професійних медиків високим. Збільшення попиту призведе до збільшення заробітних плат, інвестицій в медичну інфраструктуру, навчання, науку.

Якщо почнеться відбудова країни, то попит на будівельників збільшиться в декілька разів, затребувані робітники комунальних підприємств, водії. Але потрібно змінити принципи побудови будівель. В кожній з них має бути бомбосховище відповідного рівня безпеки. Обов'язково зміняться вимоги до матеріалів, до технологій побудови. Сфера будівництва в свою чергу напряму впливає на інші сфери, зокрема, наприклад, виробництво цих матеріалів, логістику.

Крім того, Україна має поставити за мету повну незалежність від енергетичних ресурсів, і не тільки від російських. Це завдання є реальним і досяжним, але потребує колосальних інвестицій і відповідно спеціалістів. Також імовірно буде прискорений розвиток альтернативної енергетики (біопаливо, біогаз, вітряна, гідро, сонячна), видобуток сланцевого газу, нафти, вугілля. Продовжиться робота над ефективністю використання енергоресурсів. Оборонна промисловість теж потребує високо кваліфікованих розробників, інженерів, науковців, а також підприємців.

Все вищеперераховане неможливе без якісної освіти. Тож посада вчителя чи викладача знову стане престижною. Більше того, високий попит на наукові розробки з інших сфер буде сприяти інвестиціям в освітній сектор. Все це зупинить відтік найкращих кадрів і зробить їх конкурентними на ринку праці.

Література:

1. Війна в Україні. Стало відомо, скільки українців виїхало за кордон. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/20/85727942/> (дата звернення: 06.03.2023).

2. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduznij-stan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pisla-vijni.html> (дата звернення: 06.03.2023).